

Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi

ZEÖ II

Sosyal Etki ve İkna

- Sosyal etki
    - Bireylerin inanç, düşünce, tutum, değer ve davranışlarının kaynakla hedef arasındaki etkileşim yoluyla nasıl değiştiğini ve denetlendiğini ele alan kapsamlı bir araştırma alanıdır.
      - Sosyal normların oluşumu
      - Uyuma davranışı
      - Toplumsal güç ve boyun eğme
      - Azınlık etkisi
      - Otoriteye itaat
      - Tutum değişimi ve ikna
- Sosyal etki iknayı da içeren genel bir süreçtir.

Klasik etki çalışmaları

- şerif'in (1935) otokinetik etki deneyi (sosyal normların oluşumu)
- Asch'in (1955) izgiler deneyi (oğunluğun kararına uyma)
- Milgram'ın (1963, 1974) otoriteye itaat deneyi
- Moscovici'nin (1976) azınlık etkisi deneyi

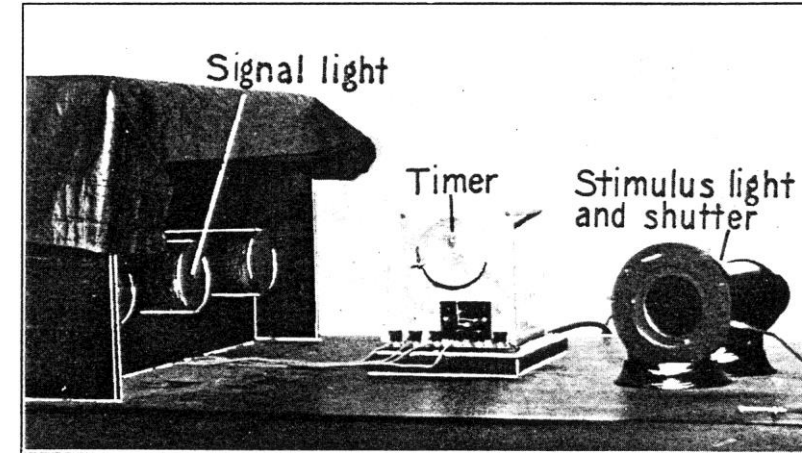
Şerif'in otokinetik etki deneyi

- Muzaffer Şerif'in (1936) otokinetik etki deneyi uyma davranışı üzerine yürütülmüş klasik bir araştırmadır
- Karanlık odada
- Deneklerin 5m uzaklıkta sabit duran ışığa bakmaları istenir
- Hareket etmeyen «otokinetik etki» nedeniyle hareket ediyormuş gibi algılanan ışığın kaç cm hareket ettiğini tahmin etmeleri istenmiştir
- 1. durum: denek tek başına ve ışık çok hızlı hareket ettiğinden deneklerin tahminleri arasında büyük farklılıklar

- Üç günlük tekrarın ardından denekler kendi kişisel normlarını belirleyerek genellikle 5-15 cm arasında değişen tahminlerde bulunmuşlardır
- 2. durum: 2-3 kişilik gruplar halinde test; grup normu belirlemeleri istenmiştir
- Deneklerin diğer yarısı önce gruplar halinde test edilmiş sonrasında 3 günlük tekrarın ardından tek başlarına test edilmişlerdir.
- Önce tek başına tahminde bulunup sonra grup olarak odaya alınan deneklerin tahminlerinde diğer grup üyelerinin etkisiyle «ortak noktaya kayma» durumunun söz konusu olduğu görülmüştür.

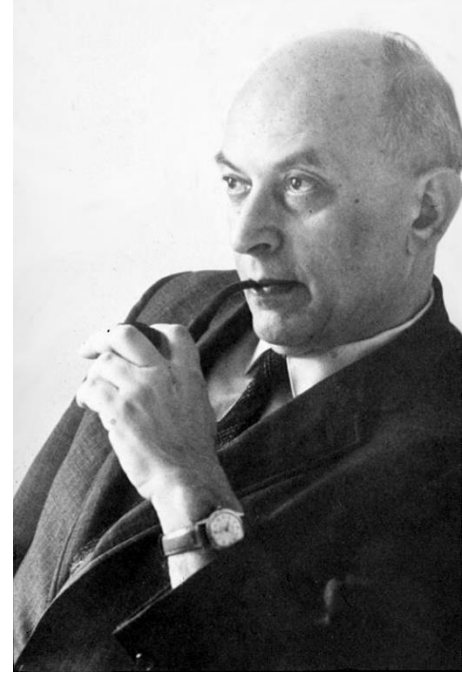
- Tek başına 15 cm. hareket olduğunu belirten birey grup kararının etkisiyle tahminini 10 cm e indirmekte ilk tahmini 5 cm olan ise tahmini 10 cm e yükseltmektedir.
- Daha önce grup olarak odaya girenlerin ise grup normunu benimsedikleri ve bireysel olarak odaya girdiklerinde grup normuna sadık kaldıkları görülmüştür.

- Ortada net bir doğru olmadığı ve belirsizlik söz konusu olduğu için bireylerin diğer bireylerin kararlarından yüksek düzeyde etkilendikleri görülmüştür
- İnsanların doğru yanıtı ulaşmak için yetersiz zamana sahip olduklarında ve yanlarında konu üzerinde uzmanlığı olan başka bireyler olduğunda daha çok uyma davranışı gösterme eğiliminde oldukları bilinmektedir

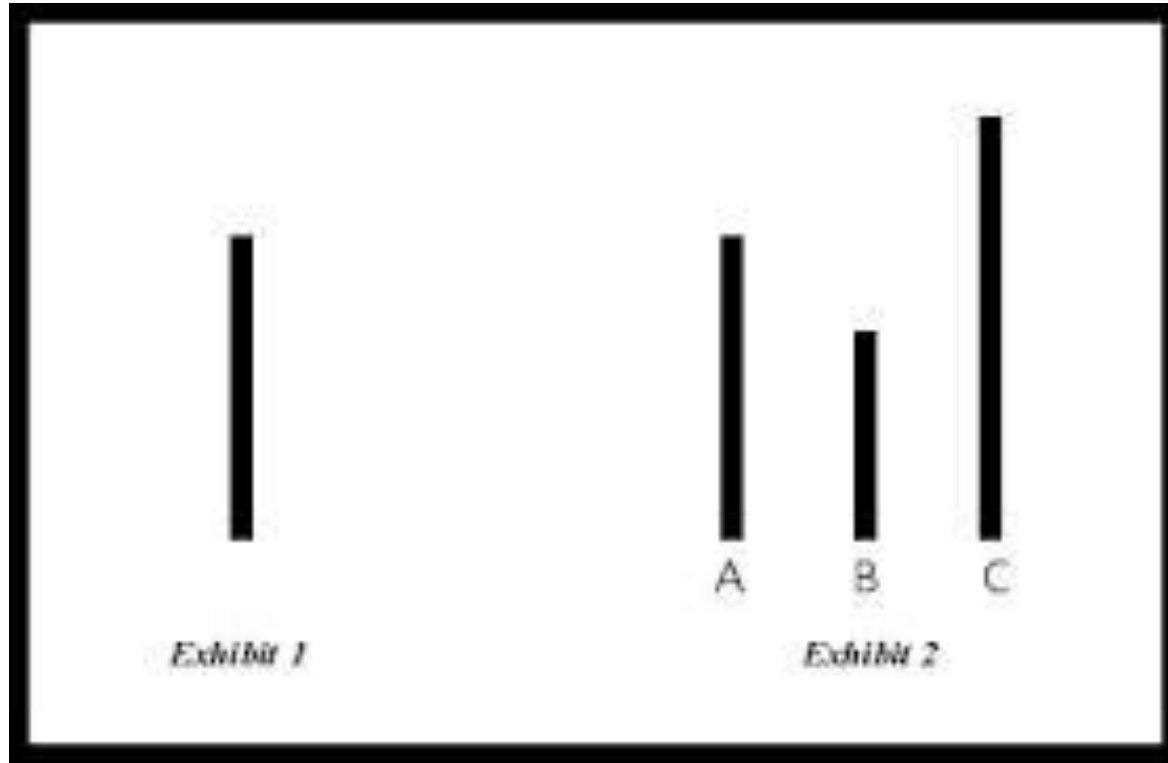
Asch'in çizgiler deneyi

- Yanıtı net bir soru sorulduğunda kişiler kendi yanıtlarından şaşmayacaklardır
- Ve uyma davranışı sergilenmeyecektir
- Deneydeki iki koşul
  - Gizli cevap koşulu
  - Açık cevap koşulu

- Deneklere gösterilen kartlar

- Karşılaştırma kartındaki hangi çizgi birinci karttaki çizgiyle aynı uzunluktadır?
- Deney grubundaki denekler 6 yalancı denekle birlikte bir odaya alınmıştır.

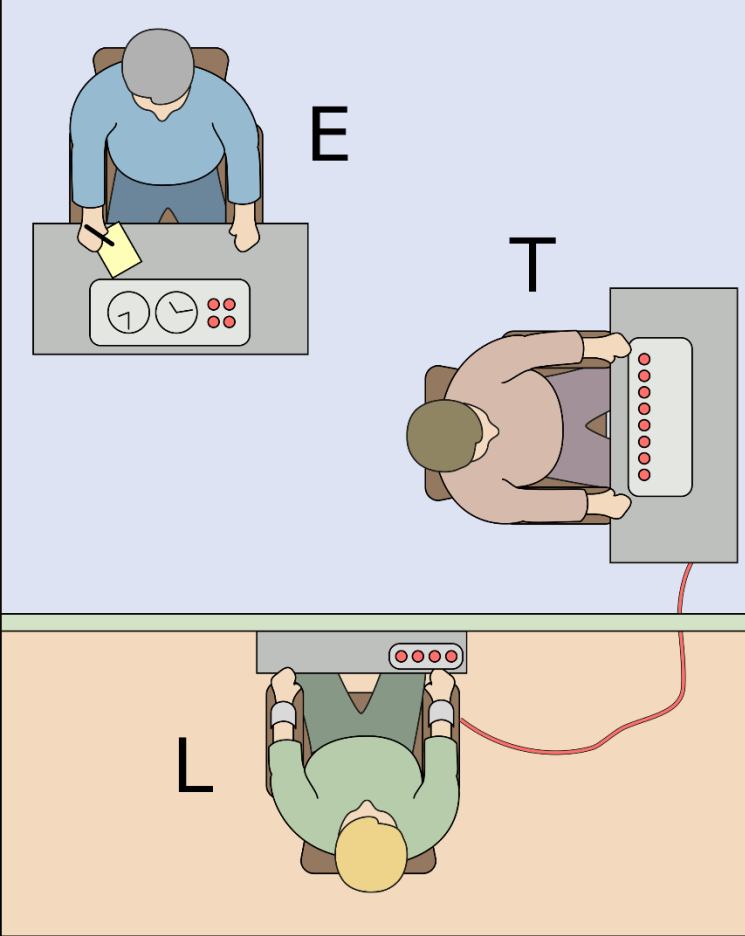

- Yanıtları sesli olarak vermeleri istenmiş, 18 denemenin 12'sinde yalancı deneklerin ortak kararla yanlış cevap vermeleri istenmiştir
- Cevap açıkça ortada olmasına karşın insanların çoğunluğun kararına uyma eğilimi gösterdiği görülmüştür.
- Deney grubundaki deneklerin verdikleri yanlış cevap oranı %37'dir

Milgram'ım otoriteye itaat deneyleri

- Stanley Milgram (1963 – 1974)
- Otoriteye itaat
- Gazete ilanıyla 40 erkek denek
- Şok jeneratörü
- Hafif şok, orta şiddetli şok, aşırı şiddetli şok, hayati tehlike, XXX
- 30 volt – 450 volt

- Deneklere öğretmen rolü yüklenmiş
- Yan odadaki deneğe bazı sözcük çiftlerini okumaları ve deneklerin tekrar etmesini istemeleri
- Hatalarda elektrik şoku vermeleri
- Öğrenciler yalancı denektir ve gerçekte elektrik şoku verilmemektedir
- Verilen şok düzeyi giderek artırılmaktadır
- Şok arttıkça yalancı denek ağlamakta bağırmakta ve yalvarmaktadır
- Şok 300 volta ulaştığında denek duvarlara vurmaya başlamaktadır

- Bu aşamadan sonra öğrenci sessiz kalmakta ve cevap vermemekte araştırmacılar da bu durumu yanlış cevap olarak düşünüp şok vermeye devam edilmesini söylemektedirler
- Denekler devam etmek istemediklerini söylediğinde araştırmacı devam etmeleri gerektiğini belirtmiştir
- Yale Üniversitesindeki öğrencilere sorulduğunda öğrencilerin sadece %3'ü çok yüksek düzeyde şok vermeye devam edeceğini söylerken gerçek deney koşulunda deneklerin %65'i çok yüksek düzeyde şok vermişlerdir.
- Denekler üzölmüş rahatsız olmuşlarsa da şok vermeye devam etmişlerdir

ŞOK DÜZEYİ	EMİRLERE UYMA ORANI (%)
0-240 (HAFİF ŞOK)	%100
255-300 (ŞİDDETLİ ŞOK)	%88
312-360 (ÇOK ŞİDDETLİ ŞOK)	%68
375-420 (TEHLİKELİ)	%65
XXX (435-450)	%65

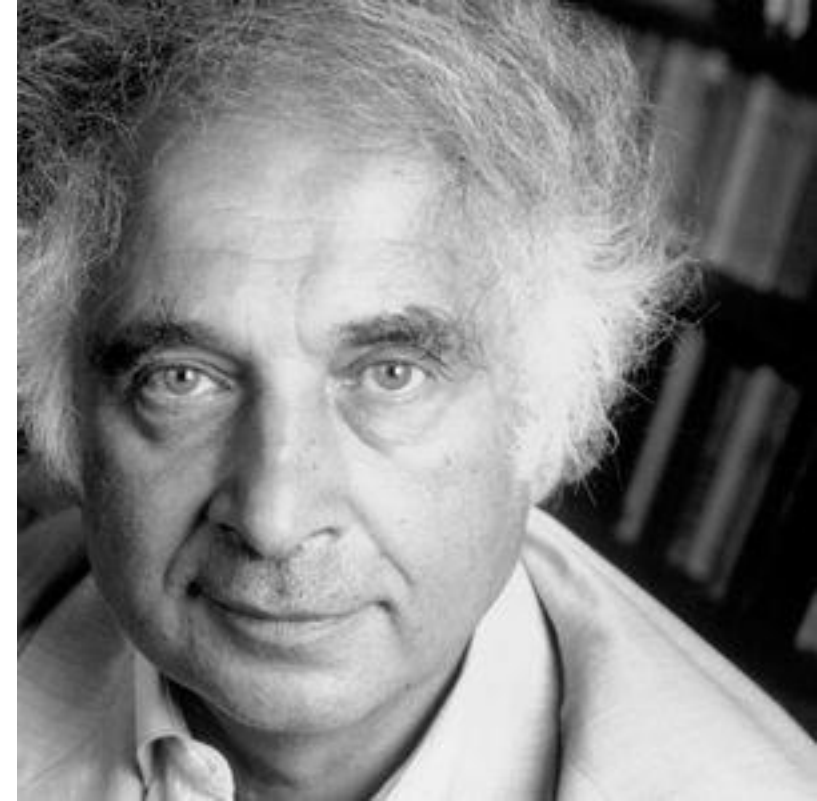

- Etik olarak büyük eleştiriler almış bir deneydir
- Yüksek itaat oranlarının nedenleri;
  - Deneyin Yale gibi güvenilir bir üniversite tarafından desteklenmiş olması
  - Otorite figürü konumundaki araştırmacının deneğin hemen yanında yer alıyor olması
  - Deneğin kurban (öğrenci) rolünde yalancı deneği görmüyor olması
  - Araştırmacının uzmanlığına duyulan güven

Denekleri başka deneklerle aynı odada görevlendirme, öğrenciyle aralarındaki fiziksel mesafeyi kısaltma, otorite konumundaki araştırmacıyı farklı bir odaya yerleştirme gibi değişiklikler yapıldığında otoriteye itaat zayıflamıştır.

Moscovici'nin azınlık etkisi deneyleri

- Uyma davranışı (conformity) ile dönüşüm (conversion) arasındaki ayrımı ele almıştır.
- Asch'in araştırmasında ele aldığı uyma davranışı yüzeyseldir.
- Bu davranış bireylerin tek başlarıyken reddettikleri bir şeyi diğerlerinin yanındaiken kabul edip gruba uyum sağlamalarını anlatmaktadır.

- Oysa dönüşüm azınlığın çoğunluğu etkilemesini anlatan bir kavramdır ve çoğunluğun azınlığın düşüncelerinin çoğu olduğunu kabullenmesini içerir.
- Bireyin sadece diğer bireylerin yanında değil, tek başınayken de yeni bir görüşe ya da davranışa uyum göstermesi olarak tanımlanabilecek dönüşüm bir tür içselleştirmeyi kapsamaktadır.
- Uyma davranışında olduğu gibi yüzeysel değildir ve gerçek bir kabullenmeyi içerir.

- Azınlık etkisi, çoğunluğun benimsediği grup normlarını reddeden bir azınlığın, daha önceden oluşturulmuş olan bu normları değiştirerek çoğunluğu peşinden sürüklemesini anlatmaktadır.
- Moscovici azınlık etkisiyle gerçekleşen dönüşümün şu koşullar altında gerçekleştiğini söylemektedir:
  - Tutarlılık: azınlığın görüşlerinin kendi içinde tutarlı olması gerekmektedir
  - Esneklik: azınlık dogmatik olduğu ve katı kurallara sahip olduğu yönünde bir izlenim bırakmamalıdır
  - Bağlanma: birbirine bağlı üyelerden oluşan bir azınlık bireylerin kendi durumları üzerine düşünmelerine yol açacaktır (bu dönüşüm noktasıdır)
  - Uygunluk: azınlık, görüşleri toplımsal yönelimlere uygun olduğuunda ve çoğunluğun değerleriyle uyuduğuunda daha da etkileyici olmaktadır

- Asch'in çizgiler deneyini koşulları tersine çevirerek yinelemiştir.
- 2 yalancı denek 4 denek kullanmıştır
- 36 mavi renkte slayt gösterilmiştir
- Yalancı denekler tutarsız cevaplar vermiştir
- Deneklerin yeşil yanıtını verme oranı %8.42 bulunmuştur
- Uyma değil dönüşüm etkisini göstermektedir
- Güçlü bir azınlık, yeni görüşleri ya da özgün yaklaşımlarıyla çoğunluğu etkisi altına alabilmektedir.

Sosyal etki ve ikna

- İkna, bilinçli ve planlı bir şekilde bireyleri etkileme çabasıdır
- İkna iletişim yoluyla hedefin belirli bir davranışı sergilemesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bilinçli manipülasyondur.
- İkna, bilişsel ve duygusal bir tutum değişimini gerektirir.
- Birey önerilen bir tutumu öncelikle içsel değişimle benimser ardından davranışa yansır. Bu durum oldukça kalıcı olan yeni bir tutumun benimsenmesi demektir.
- Diğer etki türlerinde (örn. İtaat) içsel değişim olmaksızın davranışsal değişim gerçekleşebilir ve bu kalıcı bir etki değildir
- İkna başarılı etkidir

- İkna her zaman sosyal etkiyi içerir, ancak her etki ikna değildir.
- İkna iletişim kaynağının bir diğer bireyin (hedefin) değer, inanç, tutum ya da davranışlarını etkilemesiyle gerçekleşen süreçtir (Hybels ve Weaver, 1998)

İknanın işlevleri (Hargie, 2010)

- Var olan bir inancın / düşüncenin ortadan kaldırılması (sigara sağlığa zararlı değildir)
- Var olan bir inancın / düşüncenin gücünün değiştirilmesi (bireyin sigaranın sağlığa bazı zararları olduğuna inandırılması)
- Yeni bir inancın / düşüncenin yerleştirilmesi (bireyin sigaranın insan sağlığı için gerçekten çok zararlı olduğuna inanmasının sağlanması)
- Bir davranışı tamamen değiştirme yönünde karar alınması (kesinlikle sigarayı bırakmaya kararlıyım)
- Var olan bir davranışın değiştirilmesi (bireyin sigarayı içmeyi bırakması)

İkna sürecinin sonuçları (Hargie, 2010)

- Anında başarı
- Değişimin gerçekleşmemesi
- Artan direnç (bumerang etkisi «hedefin kaynağın amacının tam aksi yönde tepki vermeye yönelmesi ile sonuçlanan istenmedik bir durum»)
- Ertelenmiş-gecikmiş başarı (uykucu etkisi)

İkna çalışmalarının tarihçesi

- Antik yunan
- Aristo (384-322) hitabet sanatı (rhetoric and topics)
  - Gerçek önemlidir
  - İkna edici iletişim çok önemlidir
  - Hitabet sanatı, iknanın bilimsel ilkelerini ortaya koyma yoludur
- Plato – sofisttir (ancak para karşılığı ders vermemiştir , sofizm – bilgicilik)
  - Sadece gerçeğin peşinde olmak gerektiğini savunmuştur
  - İkna sanatını bir tür makyaj gibi görmüştür

- Roma'da Quintilian ve Cicero'nun hitabet üzerine alışmaları
  - Quintilian – ideal konuşmacıyı tanımlamıştır
  - Cicero, konuşmacının inandırıcılığının iyi bir eğitimle olduğunu ileri sürmüştür
- 18. yy Amerika'da ikna becerisi çok aranan bir özellik haline gelmiştir
  - Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, Lincoln'ün Gettysburg Söylevi
- Weaver (1953) kültürel değerler, Burke (1950) iletişimci nitelikleri, McLuhan (1967) iletişim araçlarının ikna gücü

- 1930'lu yıllarda tutum alışmaları
- II. Dünya savaşı sırasında yapılan alışmalar – Carl Hovlan ve diğ. Yale Grubu
  - Kaynağın güvenirliği
  - Sıralama etkisi
  - Katılım
  - Aslında Aristo'nun athos, pathos, logosunun bilimsel kanıtları niteliğinde

İknanın Kuramsal Temelleri

- Aristonun İkna Yaklaşımı
- Sosyal Yargı Kuramı
- Denge Kuramı
- Bilişsel Çelişki Kuramı
- Yükleme Kuramı ve Tutum Değişimi
- Aşılama Kuramı
- Rokeach'ın İkna Modeli
- Mesaj Öğrenme Yaklaşımı (Yale Yaklaşımı)
- Bilişsel Tepki Yaklaşımı
  - Ayrıntılı İnceleme Olasılığı Modeli
  - Sezgisel Kestirme İşleme Modeli